

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут права та гуманітарних наук
Кафедра правових природоохоронних дисциплін

08-03-08М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних завдань та самостійної роботи

з навчальної дисципліни

«Філософія науки та професійна етика»

для здобувачів вищої освіти третього

(освітньо-наукового) рівня за освітньо-професійною

програмою «Право» спеціальності D8 Право,

галузі знань D8 Право

денної та заочної форми навчання

Рекомендовано науково-методичною
радою з якості ННПГН НУВГП
протокол № 6 від 10 лютого 2026 р.

Рівне – 2026

Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія науки та професійна етика» для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності D8 Право, галузі знань D8 Право денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / Матвійчук А. В. Рівне : НУВГП, 2026. 35 с.

Укладач:

Матвійчук А. В., професор, д. філос. наук, професор кафедри правових природоохоронних дисциплін.

Відповідальна за випуск:

Швець О. М., к.ю.н., доцентка, завідувачка кафедри правових природоохоронних дисциплін

Керівник освітньо-наукової програми:

Дуліба Є. В., д.ю.н., професор, професор кафедри конституційного права та галузевих дисциплін ННШГП НУВГП

© А. В. Матвійчук, 2026.

© НУВГП, 2026.

ЗМІСТ

Передмова	4
1. Опис навчальної дисципліни та її структура	5
1.1. Опис навчальної дисципліни	5
1.2. Тематика практичних занять	6
1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики	7
1.4. Критерії та шкала оцінювання	7
2. Плани практичних занять	9
3. Самостійна робота студентів	22
4. Рекомендована література	34

ПЕРЕДМОВА

На сучасному етапі розвитку української державності та інтеграції вітчизняної юридичної освіти у світовий науковий простір особливої ваги набуває підготовка фахівців вищої кваліфікації – докторів філософії в галузі права. Навчальна дисципліна *«Філософія науки та професійна етика»* посідає ключове місце у структурі підготовки аспірантів, оскільки вона покликана сформувати світоглядний та методологічний фундамент для проведення самостійних наукових досліджень, що відповідають високим стандартам академічної доброчесності.

Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи розроблені відповідно до освітньо-наукової програми підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право». Головна мета цих вказівок – допомогти аспірантам опанувати складний інструментарій філософського аналізу наукової діяльності, зрозуміти динаміку розвитку наукових парадигм та усвідомити етичні імперативи, що супроводжують сучасний науково-правовий пошук.

Специфіка юридичної науки полягає в її нерозривному зв'язку з цінностями справедливості, свободи, гуманізму та верховенства права. Саме тому практична частина курсу орієнтована на розвиток критичного мислення, навичок наукової дискусії та здатності до розв'язання складних етико-правових дилем, які виникають у процесі формування новітніх правових доктрин.

Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни *«Філософія науки та професійна етика»* розроблені з урахування змісту й освітніх цілей відповідної освітньої програми. Вказівки містять опис навчальної дисципліни, тематику практичних занять. Крім того для зручності здобувачів освіти щодо розуміння можливостей здобуття позитивних оцінок описані контрольні заходи та засоби діагностики, а також показано критерії та шкала оцінювання.

Окрема увага у методичних вказівках зосереджена на самостійній роботі та завданнях з навчальної дисципліни *«Філософія науки та професійна етика»*. Методичні вказівки також містять список рекомендованої літератури.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1 Опис навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Філософія науки та професійна етика» полягає у формуванні системного наукового світогляду та методологічної культури дослідника-правника. Метою є також опанування етичних стандартів академічної діяльності, розвиток здатності критично аналізувати правові інститути крізь призму гуманістичних цінностей та формування готовності розв'язувати складні теоретико-прикладні проблеми права з дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

Основними завданнями дисципліни є: опанувати сучасну методологію наукових досліджень для продукування інноваційних правових ідей; сформувати навички виявлення та розв'язання етичних викликів у науковій та законопроектній діяльності; забезпечити дотримання стандартів академічної доброчесності та захисту інтелектуальної власності; розвинути здатність до об'єктивного аналізу інституту прав людини та аргументації власної правової позиції; навчити інтегрувати етичні та духовно-культурні аспекти у процес прийняття експертних рішень.

Вивчення дисципліни «Філософія науки та професійна етика» має наметі формування низки компетентностей:

1. Загальні компетентності

ЗК 5. Здатність розв'язувати складні проблеми у сфері права на основі системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.

2. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК 6. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері права та забезпечувати якість виконаних досліджень; дотримання права інтелектуальної власності та стандартів академічної доброчесності.

СК 10. Здатність виявляти нові інституційні етичні виклики та стичні виклики в життєвому суспільстві та пропонувати для них механізми розв'язання.

СК 12. Здатність об'єктивно та критично аналізувати інформацію про інститут захисту прав людини (в аспекті різних галузей права), займати самостійну позицію у питаннях теоретичного та практичного характеру, що стосуються інституту прав людини. Формувати активну правову позицію в ситуаціях, пов'язаних з конкретними випадками порушення прав людини

чи виникнення такої загрози; здатності до вчинення адекватних правових дій; застосовувати альтернативні способи захисту громадянських прав на практиці.

Зміст вивчення дисципліни «Філософія науки та професійна етика» сформульований у таких термінах результатів навчання:

РН5. Планувати та виконувати теоретичні та прикладні дослідження з прав та дотичних міждисциплінарних напрямків з використанням сучасного інструментарію, критично аналізувати результати власних досліджень та результати інших дослідників у контексті всього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми з дотриманням стандартів академічної та професійної етики.

РН6. Розуміти загальні принципи та методи юридичної науки, а також методологію наукових досліджень, застосовувати їх у власних дослідженнях у сфері права та у викладацькій практиці.

РН8. Розробляти та реалізовувати наукові та інноваційні проєкти, які дають можливість створити нове цілісне знання, законопроектну та правозастосовну практику і розв'язувати значущі наукові та прикладні правові проблеми з врахуванням етичних, соціально-управлінських, соціально-економічних, екологічних та духовно-культурних аспектів.

РН12. Нести відповідальність за новизну наукових досліджень та прийняття експертних рішень.

1.2 Тематика практичних занять

п/п	Назва теми
Модуль 1	
1	Особливості філософського та наукового світогляду.
2	Філософія і наука: предмет та завдання.
3	Соціокультурна детермінація наукового та технологічного знання.
4	Феномен науки. Основні форми буття науки.
Модуль 2	
5.	Етика в системі філософсько-гуманітарного знання (заняття 1).
6	Етика в системі філософсько-гуманітарного знання (заняття 2).
7	Етика в системі науки.
8	Аксіологічний дискурс сучасної науки.

1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться за формами:

- оцінювання роботи студентів на лекціях;
- усне опитування на практичних заняттях;
- виконання контрольних робіт та тестових завдань;
- участь в обговоренні проблемних питань;
- розв'язування ситуаційних завдань;
- виконання поточних контрольних робіт за темами змістових модулів.

1.4. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного контролю з навчальної дисципліни *«Філософія науки та професійна етика»* є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставленні питання (чіткість, логічність, лаконічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час виголошення промов;
- вміння аналізувати публічні виступи.

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 60 балів. Основними методами оцінювання є:

- аналіз усних відповідей;
- виконання практичних завдань.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% - завдання не виконано;

40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% - завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру;

100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Розподіл балів, які отримують студенти

Змістовий модуль 1 (максимальна кількість балів – 50)

Виконання завдань практичної роботи – 20 балів

Виконання індивідуального завдання (реферат) – 10 балів

Підсумковий модульний контроль (тестування) – 20 балів

Змістовий модуль 2 (максимальна кількість балів – 50)

Виконання завдань практичної роботи – 20 балів

Написання контрольної роботи – 10 балів

Підсумковий модульний контроль (тестування) – 20 балів

Шкала оцінювання

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	Відмінно
82-89 балів	Добре
74-81 балів	
64-73 балів	Задовільно
60-63 балів	
35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання
1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Тема 1. Особливості філософського та наукового світогляду в контексті правових досліджень

Мета заняття:

Поглибити розуміння специфіки філософського та наукового способів осягнення дійсності; з'ясувати роль філософських категорій у формуванні методологічного фундаменту юридичної науки; розвинути навички критичного аналізу наукових текстів та здатність відмежовувати об'єктивне наукове знання від позанаукових форм світогляду; підготувати аспірантів до обґрунтування вибору методологічного інструментарію власного дисертаційного дослідження.

Ключові поняття:

світогляд, філософський світогляд, науковий світогляд, рефлексія, раціональність, методологія, об'єктивність, категоріальний апарат права, ідеал науковості, верифікація, фальсифікація, правова герменевтика, феноменологія права.

План заняття:

1. Світогляд як соціокультурний фундамент правосвідомості: структура, рівні (емоційно-образний та раціонально-теоретичний) та трансформація історичних типів світогляду в правовій культурі.
2. Специфіка філософського знання: раціональна оформленість та критичність. Філософія як «методологія методологій» у структурі дисертаційного дослідження правника.
3. Науковий світогляд та критерії науковості в юриспруденції: системність, доказовість та проблема об'єктивності знання. Позитивістська та постпозитивістська моделі правової науки.
4. Взаємодія філософії та юридичної науки: роль фундаментальних категорій (свобода, рівність, справедливість) у формуванні правових доктрин.
5. Сучасні філософсько-правові концепції (герменевтика, феноменологія) як методологічні стратегії сучасного правознавства.

Контрольні питання для самоперевірки:

1. Чим філософський світогляд відрізняється від релігійного та міфологічного в контексті обґрунтування правових норм?
2. У чому полягає сутність методологічної функції філософії щодо спеціальних юридичних наук?
3. Які ключові ознаки відрізняють наукове юридичне дослідження від публіцистичного чи ідеологічного тексту?
4. Як проблема «ціннісної нейтральності» науки (за М. Вебером) проявляється у сучасних правових дослідженнях?
5. У чому полягає роль філософської рефлексії у процесі визначення понятійно-категоріального апарату дисертації?
6. Яким чином зміна наукових парадигм (від класичної до постнекласичної) впливає на розуміння природи права?

Творче завдання (есе):

Напишіть коротке есе (3-5 тисяч знаків) на одну з обраних тем:

- «Справедливість як філософська категорія та юридичний принцип: точки дотику та розходження».
- «Чи може правова наука бути абсолютно об'єктивною: позитивістський ідеал vs соціокультурна детермінація».
- «Значення філософської герменевтики для розуміння та інтерпретації духу права».

При написанні есе орієнтуйтеся на тематику вашого майбутнього дисертаційного дослідження, демонструючи здатність до філософської рефлексії над обраним об'єктом аналізу.

Тема 2. Філософія і наука: предмет та завдання.

Мета заняття

Поглибити розуміння специфіки філософії науки як особливої галузі знання; проаналізувати спільні риси та принципові відмінності між філософським та науковим типами пізнання; з'ясувати методологічну роль філософії у формуванні наукового світогляду майбутнього науковця-юриста; дослідити критерії науковості та проблему демаркації в контексті сучасного правознавства.

Ключові поняття

філософія науки, рефлексія, предмет науки, методологія, світогляд, епістемологія, аксіологія, демаркація, псевдонаука, евристика, інтеграція знань, наукова картина світу.

План заняття

1. *Філософія науки як галузь філософського знання.* Розгляд науки як складного соціокультурного феномену. Філософська рефлексія над наукою: чому наука стає об'єктом філософського аналізу? Структура та генезис філософії науки.

2. *Порівняльний аналіз предмета філософії та науки.* Універсальність та граничність філософських питань («світ у цілому») проти спеціалізації та емпіричної спрямованості конкретних наук (зокрема, юридичної науки). Співвідношення загальних категорій та спеціально-наукових понять.

3. *Функціональний вимір філософії щодо наукового пізнання.* Методологічна функція (роль діалектики та синергетики в праві). Аксіологічна функція: як філософія визначає ціннісні мети наукового пошуку. Інтегративна функція у формуванні цілісної картини світу.

4. *Специфіка науки як пізнавальної діяльності та проблема демаркації.* Основні функції науки: від евристичної до соціальної. Обговорення критеріїв науковості. Проблема розмежування науки та псевдонауки (К. Поппер, Т. Кун). Як відрізнити наукове правове дослідження від публіцистики чи ідеології?

Контрольні питання для самоперевірки

1. У чому полягає сутність філософії як «рефлексії над наукою»?

2. Які основні відмінності між предметом філософії та предметом юридичної науки ви можете виділити?

3. Поясніть зміст методологічної функції філософії: чи може правознавець обійтися без філософських методів?

4. Що таке «проблема демаркації» і чому вона є актуальною для сучасної гуманітаристики?

5. Яким чином аксіологічна функція філософії впливає на етику наукової діяльності майбутнього PhD?

6. Назвіть ключові критерії науковості, які застосовуються для оцінки дисертаційного дослідження.

Творче завдання (есе)

Тема: «Правознавство: між суворою науковістю та філософською інтерпретацією».

Завдання: Напишіть есе (обсягом 3-5 тисяч знаків), у якому проаналізуйте статус юриспруденції як науки. Дайте відповіді на наступні питання:

- Чи відповідає право критеріям науковості (об'єктивність, верифікованість, системність)?
- Яку роль відіграє філософська методологія у вашому власному дисертаційному дослідженні?
- Де проходить межа між науковим аналізом права та суб'єктивним правовим філософуванням?

Рекомендація: Використовуйте приклади з актуальних проблем сучасної теорії та філософії права.

Тема 3. Соціокультурна детермінація наукового та технологічного знання.

Мета заняття

Сформувати у здобувачів розуміння науки як відкритої соціокультурної системи; проаналізувати механізми впливу історичного та культурного контексту на розвиток правових доктрин; дослідити соціальну структуру наукової спільноти та етичні виклики, що постають перед дослідником у цифрову епоху; визначити межі відповідальності вченого за технологічні наслідки наукових відкриттів.

Ключові поняття

соціокультурна детермінація, наукова парадигма, етос науки, інституціоналізація, ціннісна нейтральність, технологічне знання, соціальна відповідальність.

План заняття

1. *Наука в контексті культури:* історичні типи раціональності. Аналіз поняття соціокультурної детермінації. Трансформація наукових парадигм (класична, некласична, постнекласична) та їх віддзеркалення в юридичній думці (від правового позитивізму до людиноцентристських концепцій).

2. *Соціальний етос наукової спільноти.* Поняття «scientific community». Роль наукових шкіл та товариств в інституціоналізації права. Етичні норми наукової діяльності (імперативи Р. Мертона) та їх трансформація в сучасних умовах «publish or perish».

3. *Аксіологічний вимір юридичної науки.* Дискусія про "ціннісну нейтральність" правознавства. Як політичні, ідеологічні та релігійні чинники детермінують вибір об'єкта дослідження та трактування правових норм. Право як інструмент соціальних змін.

4. *Науково-технологічний прогрес та відповідальність.* Взаємозв'язок фундаментальної науки та високих технологій. Етико-правові дилеми цифровізації: правовий статус ШІ, алгоритмічна неупередженість та біоетичні стандарти. Соціальна відповідальність вченого-правника за експертну діяльність.

Контрольні питання для самоперевірки

1. Яким чином зміна культурних епох впливає на розуміння об'єктивності в юридичній науці?

2. Що таке «етос науки» за Р. Мертоном і як він корелюється з академічною доброчесністю сучасного аспіранта?

3. Чи може юридична наука бути вільною від ідеологічних та соціальних цінностей?

4. У чому полягає специфіка наукових шкіл у галузі права як осередків соціокультурної детермінації?

5. Які етичні ризики виникають при впровадженні технологій штучного інтелекту в правосуддя та законотворчість?

6. Як соціокультурне середовище визначає «замовлення» на певні наукові дослідження в галузі права?

Творче завдання (есе)

Тема: «Технологічний виклик праву: чи встигає юридична наука за соціальними детермінантами цифрової епохи?»

Завдання: Напишіть есе (обсягом 3-5 тисяч знаків), де висвітліть наступні аспекти:

- Як поява новітніх технологій (блокчейн, ШІ, нейротехнології) змінює предметне поле вашого дисертаційного дослідження?

- Проблема соціальної відповідальності науковця: чи має правознавець нести відповідальність за дегуманізацію права через його надмірну технологізацію?

- Оцініть роль міжнародної наукової спільноти у створенні етичних стандартів для регулювання технологічного знання.

Методична порада: При написанні есе спирайтеся на концепції постнекласичної науки, де суб'єкт пізнання враховує ціннісно-цільові структури діяльності.

Тема 4. Феномен науки. Основні форми буття науки.

Мета заняття

Розкрити багатогранність феномену науки як специфічної форми людського буття; проаналізувати науку в єдності її гносеологічного, соціального та діяльнісного вимірів; вивчити законодавче підґрунтя наукової сфери в Україні; сформувати у здобувачів розуміння ієрархічної структури наукового знання та етичних засад академічної комунікації.

Ключові поняття

наука, наукове знання, соціальний інститут, наукова спільнота, академічна доброчесність, інституціоналізація науки.

План заняття

1. *Багатоаспектність феномену науки.* Поняття науки як системи знань, виду діяльності та соціального інституту. Правовий аналіз Конституції України та Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» у контексті забезпечення свободи наукової творчості.

2. *Гносеологічна архітектура науки.* Рівні наукового знання: емпіричний (юридичні факти), теоретичний (правові доктрини) та метатеоретичний (філософія права). Механізми динаміки знання: від накопичення фактів до наукових революцій.

3. *Соціологічний вимір науки.* Наука як соціальний інститут. Структура наукової спільноти в галузі права. Проблеми сучасної наукової комунікації: роль фахових видань, наукометричні бази (Scopus, Web of Science) та етичні виклики системи цитування.

4. *Діяльнісний вимір та професійна етика.* Суб'єкт наукової праці: психологічні та професійні якості дослідника-правника. Академічна доброчесність як нормативна основа діяльності. Правове

регулювання та охорона результатів наукової діяльності (інтелектуальна власність).

Контрольні питання для самоперевірки

1. У чому полягає відмінність між наукою як «системою знань» та наукою як «соціальним інститутом»?
2. Які рівні наукового пізнання виділяють у сучасній методології та як вони представлені в юридичних дослідженнях?
3. Як чинне законодавство України визначає правовий статус науковця та наукової установи?
4. Яку роль відіграє «невидимий коледж» (наукова спільнота) у верифікації та визнанні результатів правових досліджень?
5. Чому академічна доброчесність є не лише етичною, а й правовою категорією в контексті сучасної освіти?
6. Як співвідносяться наукове та технологічне знання в умовах цифровізації юриспруденції?

Творче завдання (есе)

Тема: «Науковець у праві: між пошуком істини та соціальним замовленням».

Опис завдання: Підготуйте есе (3-5 тисяч знаків), у якому проаналізуйте статус сучасного дослідника-юриста. Зосередьте увагу на тому, як поєднуються в науковій діяльності прагнення до об'єктивної істини (гносеологічний аспект) та виконання функцій соціального інституту (обґрунтування законопроектів, експертна діяльність).

Тема 5. Етика в системі філософсько-гуманітарного знання (заняття 1).

Мета заняття

Сформувати у здобувачів системне уявлення про етику як філософську науку; розкрити зміст основних категорій етики у їх взаємозв'язку із правовими концептами; проаналізувати класичні етичні теорії (деонтологію та утилітаризм) як методологічне підґрунтя для розуміння природи права та професійної відповідальності дослідника.

Ключові поняття

етики, мораль, категоричний імператив, деонтологія, утилітаризм, моральний обов'язок.

План заняття

1. *Етика як практична філософія та її місце в системі гуманітаристики.* Предметне поле етики. Взаємозв'язок етики та права: спільність регулятивних функцій та розбіжність у механізмах примусу. Моральні засади правотворчості.

2. *Категоріальний апарат етики в юридичному дискурсі.* Філософський аналіз категорій «добро» і «зло». Поняття морального обов'язку та відповідальності як передумова юридичної відповідальності.

3. *Деонтологічна етика Іммануїла Канта.* Вчення про категоричний імператив. Принцип самоцінності особистості: людина як ціль, а не як засіб. Поняття «чистого обов'язку» у діяльності науковця та юриста.

4. *Консеквенціалізм та утилітаризм.* Етика користі (Дж. Бентам, Дж. С. Мілль). Критерій «найбільшого щастя для найбільшої кількості людей» у правовому регулюванні та суспільному управлінні.

5. *Аксіологічний підхід у моралі.* Природа цінностей та їх ієрархія. Моральні цінності як основа правової культури та академічної спільноти.

Контрольні питання для самоперевірки

1. У чому полягає специфіка етики як «практичної» галузі філософського знання на відміну від теоретичної метафізики?

2. Як співвідносяться категорії «справедливість» (правова) та «добро» (етична)? Чи може закон бути законним, але не моральним?

3. Поясніть сутність категоричного імператива І. Канта. Як цей принцип трансформується у вимогу професійної етики дослідника?

4. У чому полягає головна критика утилітаризму з точки зору прав людини?

5. Що таке «моральний обов'язок» науковця перед суспільством у контексті його фахової діяльності?

6. Як аксіологія допомагає пояснити зміну правових парадигм у сучасному демократичному суспільстві?

Творче завдання (есе)

Тема: «Між обов'язком та результатом: деонтологія Канта vs утилітаризм Бентама в сучасному правовому полі».

Опис завдання: Напишіть есе, у якому порівняйте два підходи до вирішення складної дилеми (наприклад, допустимість обмеження певних прав людини заради суспільної безпеки або етичність складних наукових експериментів). Який з підходів – орієнтація на безумовний моральний закон (Кант) чи на кінцеву корисність (Бентам) – є більш прийнятним для сучасної філософії права? Аргументуйте власну позицію.

Тема 6. Етика в системі філософсько-гуманітарного знання (заняття 2).

Мета заняття

Дослідити структурні елементи моралі та механізми їх функціонування в суспільстві; проаналізувати динаміку морального вибору та межі відповідальності суб'єкта; розкрити складну діалектику співвідношення права і моралі, акцентуючи на проблемах морально-правових колізій у сучасній юридичній науці та практиці.

Ключові поняття

моральна свідомість, моральний вибір, моральна діяльність, правовий мінімум, морально-правова колізія, легітимність.

План заняття

1. *Анатомія моралі: від свідомості до дії.* Структурні компоненти моралі: моральна свідомість (норми, цінності, почуття), моральні відносини та моральна діяльність. Роль моралі як фундаменту соціального порядку та її регулятивний потенціал.

2. *Моральний вибір та відповідальність у професійній діяльності.* Феноменологія морального вибору: ситуація вибору, мотив, засіб та результат. Свобода волі як умова моральної відповідальності суб'єкта (в т. ч. науковця-правника).

3. *Генетичний та функціональний зв'язок права і моралі.* Поняття права як «етичного мінімуму». Спільність ціннісних орієнтирів (справедливість, свобода, гідність) та відмінність у

методах нормативного регулювання (автономність моралі vs гетерономність права).

4. *Морально-правові колізії та методологія їх вирішення.* Природа конфліктів між буквою закону та велінням совісті. Проблема правозастосування у випадках «несправедливого закону». Етична експертиза законотворчих ініціатив.

5. *Етичні принципи в діяльності правника.* Вплив етичних установок на тлумачення правових норм. Професійна етика як міст між абстрактною мораллю та жорсткою процедурою права.

Контрольні питання для самоперевірки

1. Яким чином моральна свідомість трансформується у конкретну моральну дію? Опишіть цей механізм.

2. Чим відрізняється поняття «моральної відповідальності» від «юридичної відповідальності» в контексті наукової діяльності?

3. Прокоментуйте тезу: «Право є мінімумом моралі, необхідним для існування суспільства». Чи згодні Ви з нею?

4. Які існують критерії розв'язання ситуації, коли правова норма прямо суперечить моральним переконанням більшості (колізія легальності та легітимності)?

5. Як етичні принципи (гуманізм, об'єктивність, чесність) реалізуються в процесі правотворчості?

6. Що таке «моральний ризик» у прийнятті юридично значущих рішень?

Творче завдання (есе)

Тема: «Правосуддя за межами параграфів: чи має право бути аморальним?»

Опис завдання: Спираючись на досвід правозастосовної практики та філософські концепції (наприклад, формулу Радбруха або дискусію Гарта-Фуллера), проаналізуйте проблему виконання формально законних, але глибоко аморальних норм. Чи повинен юрист (або дослідник права) дотримуватися принципу «*Dura lex, sed lex*» у випадках, коли закон принижує людську гідність? Запропонуйте свій алгоритм дій суб'єкта в ситуації гострої морально-правової колізії.

Тема 7. Етика в системі науки.

Мета заняття

Сформувати у здобувачів цілісне розуміння етичних вимірів наукової діяльності; опанувати інституційні та нормативні засади академічної доброчесності; розвинути навички етичної експертизи наукових досліджень та усвідомлення відповідальності вченого-юриста перед суспільством і державою.

Ключові поняття

академічна доброчесність, етика наукового пізнання, плагіат, фабрикація даних, етична експертиза, конфлікт інтересів.

План заняття

1. *Етика наукового пізнання: від ідеалів до реальності.* Предмет етики науки. Специфіка етосу науки (за Р. Мертоном). Моральні дилеми вченого в процесі пошуку істини та проблема вибору між науковою новизною та етичними обмеженнями.

2. *Інституційне регулювання наукової етики.* Міжнародні та національні стандарти: аналіз Кодексів академічної етики. Механізми контролю: роль комітетів з питань етики, наукових рад та університетських комісій з доброчесності.

3. *Академічна доброчесність у правових дослідженнях.* Поняття та види порушень: плагіат (у тому числі ідейний), самоплагіат, фальсифікація та фабрикація результатів. Специфіка запобігання порушенням у юридичній науці (цитування нормативних актів, судової практики та доктринальних джерел).

4. *Відповідальність та експертиза в науці.* Тріада відповідальності вченого: моральна, соціальна та юридична. Процедура етичної експертизи наукових проєктів, що стосуються прав людини. Етичні вимоги до публікацій та культура наукового рецензування.

Контрольні питання для самоперевірки

1. У чому полягає різниця між загальною етикою та специфічною етикою наукового співтовариства?

2. Які основні етичні норми та ідеали регулюють поведінку сучасного вченого згідно з принципами «CUDOS»?

3. Чим відрізняється «фабрикація» від «фальсифікації» у контексті наукового дослідження? Наведіть приклади, специфічні для юридичної науки.

4. Яка роль конфлікту інтересів у науковій діяльності та як він впливає на об'єктивність правничих висновків?

5. У яких випадках проведення етичної експертизи юридичного дослідження є обов'язковим?

6. Які моральні та юридичні наслідки тягне за собою виявлення академічного плагіату в дисертації на здобуття ступеня доктора філософії?

Творче завдання (есе)

Тема: «Академічна доброчесність в епоху штучного інтелекту: трансформація поняття авторства в юриспруденції».

Опис завдання: Проаналізуйте, як використання інструментів генеративного ШІ (наприклад, ChatGPT) при написанні наукових статей чи дисертацій з права корелюється з чинними нормами про академічну доброчесність. Де проходить межа між «технічною допомогою» та «інтелектуальним шахрайством»? Запропонуйте етичні орієнтири для молодих науковців щодо використання ШІ у науковій творчості, враховуючи необхідність збереження унікальності авторського правового аналізу.

Тема 8. Аксіологічний дискурс сучасної науки.

Мета заняття

Сформувати у здобувачів цілісне уявлення про роль цінностей у науковому пізнанні; проаналізувати структуру та динаміку ціннісних орієнтирів наукового співтовариства; визначити межі соціальної відповідальності науковця в умовах технологічного прогресу та окреслити аксіологічний фундамент сучасної юридичної науки.

Ключові поняття

аксіологія науки, епістемічні цінності, етос науки, наукові імперативи, соціальна відповідальність, правові цінності.

План заняття

1. *Аксіологія науки: поняття, предмет та дискурс ціннісної нейтральності.* Природа ціннісних основ наукового пізнання. Критика ідеї «ціннісної нейтральності» науки (від М. Вебера до сучасних концепцій). Діалектика пізнавальних (епістемічних) та непізнавальних (неепістемічних) цінностей.

2. *Етос наукового співтовариства: ідеали та норми як регулятори діяльності.* Класична концепція Р. Мертон (комунізм, універсалізм, незацікавленість, організований скептицизм). Трансформація мертонівських імперативів у сучасній цифровій та комерціалізованій науці.

3. *Соціальна відповідальність науки в епоху інновацій.* Етико-аксіологічні виклики біотехнологій, штучного інтелекту та нейромереж. Наука як фактор соціальних змін та роль права у встановленні меж наукового пошуку.

4. *Аксіологічні виміри юридичної науки та правових доктрин.* Справедливість, законність, верховенство права та права людини як ціннісні орієнтири дослідника-юриста. Вплив морально-правових імперативів на процес теоретичного моделювання правових систем.

Контрольні питання для самоперевірки

1. У чому полягає різниця між когнітивними та соціокультурними цінностями в науковій діяльності?

2. Яким чином принцип «організованого скептицизму» впливає на об'єктивність юридичного дослідження?

3. Чи може право виступати абсолютним обмежувачем наукової свободи в демократичному суспільстві?

4. Які етичні ризики несе використання штучного інтелекту в процесі правозастосування та правотворчості?

5. Яка роль аксіології прав людини у подоланні правового позитивізму в сучасних юридичних доктринах?

Творче завдання (есе)

Тема: «Межі дозволеного: аксіологічний конфлікт між науковою свободою та правовим регулюванням».

Завдання: Напишіть коротке есе (3-5 тисяч знаків), у якому на прикладі конкретної інновації (наприклад, редагування геному людини або використання алгоритмів для винесення судових рішень) проаналізуйте зіткнення цінностей «чистого пізнання» та «суспільної безпеки».

3. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню студентами матеріалу з навчальної дисципліни *«Філософія науки та професійна етика»* та формуванню у них навичок та вмінь одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи студентів є:

- доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання літератури, що пропонується до вивчення за темами навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних (семінарських) занять, виконання завдань за темами тематичних практичних занять;
- підготовка письмових відповідей на питання для самопідготовки;
- робота в інформаційних мережах;
- вибір теми, розроблення плану та написання реферату;
- самостійне вивчення та складання конспектів за темами, що виносяться на самостійне вивчення.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування та обговорення промов, доповідей, захисту рефератів, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності студентів.

Написання реферату

Написання рефератів як форма самостійного вивчення навчальної дисципліни передбачає дослідження основних питань програмного матеріалу.

Усі реферати повинні відповідати єдиним вимогам.

1. Робота повинна бути акуратно виконана на стандартних аркушах формату А4 у друкованому варіанті, обсягом 15-18 сторінок. Поля сторінки 20 мм з усіх боків. Набір здійснювати текстовим редактором Times New Roman, 14 кегль, міжрядковий інтервал 1, абзац 1,25 см. Рівняння тексту по ширині сторінки. Сторінки нумеруються внизу по центру арабськими цифрами без крапки наприкінці, додержуючись наскрізної нумерації. Першою сторінкою є титульна, на ній номер сторінки не проставляється.

2. Конкретна тема реферату, його структура визначається студентом разом із викладачем. Як правило, реферат має таку

структуру:

– **ВСТУП**, де обґрунтовується вибір теми реферату, її актуальність, формуються основна мета і завдання дослідження.

– **ОСНОВНА ЧАСТИНА**, яка складається з двох або трьох розділів. У розділі належить викласти загальні, теоретичні та методичні питання. У наступних розділах розкривається конкретний матеріал, який має практичне значення. З метою більш логічного викладення матеріалу кожний розділ закінчується невеликими висновками.

– **ВИСНОВКИ** – заключна, узагальнююча частина реферату, де стисло підбивають підсумки дослідження, міститься особиста позиція автора реферату.

– Текстова частина реферату завершується **СПИСКОМ ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**, де найменування використаних монографій, посібників та статей розташовані в алфавітному порядку за першою літерою прізвища автора. Під час складання списку використаних джерел необхідно дотримуватися національного стандарту Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015. Він прийнятий для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації.

Наприклад:

Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: навч. посібник. Київ: Вища школа, 1997. 271 с.

Битяк Ю. Адміністративне судочинство як форма забезпечення верховенства права і законності. Право України. 2011. № 4. С. 4–11.

– **ДОДАТКИ**, які подаються наприкінці реферату, наводяться таблиці, ілюстрації та інші допоміжні матеріали.

3. Реферат починається з титульної сторінки.

4. Вступ, розділи і висновки, які розміщуються в указаній послідовності, починаються з нової сторінки. Заголовки розділів реферативного дослідження слід розміщувати посередині рядка і писати великими літерами без крапки наприкінці й не підкреслювати. Перенос слів у заголовку не допускається. Відстань між заголовком та наступним рядком повинна дорівнювати пропущеному рядку.

5. На цитати треба давати посилання, які робляться мовою оригіналу. Після цитати робиться в дужках позначка [4, с. 38]. Це означає, що дане видання міститься у списку літератури за

порядковим номером – 4. Друга цифра – 38 – означає номер сторінки, звідки взята цитата.

6. Оцінка реферату враховує ступінь розкриття теми, обсяг використаної літератури, змістовність викладення фактів, рівень самостійності міркувань. Важливо, щоб реферат був написаний відповідно до теми, а його структурні підрозділи повністю розкривали проблему дослідження.

Перелік тем для рефератів

1. Еволюція правового світогляду: від міфологічних витоків до раціонально-наукових концепцій сучасності.

2. Філософський аналіз категоріального апарату правової науки на прикладі категорій свободи та справедливості.

3. Теоретичний та прикладний аспекти використання філософії як методології дисертаційної роботи правника.

4. Дискусія між позитивістським та постпозитивістським підходами щодо проблеми об'єктивності правового знання.

5. Філософські засади інтерпретації юридичних текстів у контексті концепції герменевтичного кола.

6. Феноменологія права як провідна методологічна стратегія сучасного юридичного пізнання.

7. Специфіка предмета та межі взаємодії філософії науки та теоретичної юриспруденції.

8. Вплив суспільних трансформацій на зміну парадигм правової доктрини у контексті науки як соціокультурного феномену.

9. Критерії науковості юридичних теорій та проблема їхнього відмежування від ідеологічних конструктів.

10. Правові виклики епохи цифрової трансформації крізь призму соціокультурної детермінації знання.

11. Структура та роль наукового співтовариства правників у формуванні державної правової політики.

12. Проблема ціннісної нейтральності правової науки як необхідного ідеалу об'єктивного дослідження.

13. Філософське осмислення та перспективи правового регулювання етичних дилем штучного інтелекту.

14. Соціальна відповідальність вченого-правника в умовах сучасних глобальних криз та воєнних конфліктів.

15. Конституційні засади та етичні виклики реформування системи інституціоналізації науки в Україні.

16. Механізми виникнення та трансформації правових теорій у процесі динаміки наукового знання.

17. Філософські засади академічної доброчесності у сфері права та стратегії запобігання плагіату.

18. Система наукового цитування та професійна відповідальність автора в етиці наукових публікацій.

19. Вплив деонтології Іммануїла Канта на сучасну філософію права та формування професійної етики.

20. Переваги та ризики утилітаризму як етичної основи сучасної правотворчої діяльності.

21. Філософська дискусія про співвідношення закону та моралі у концепції права як мінімального морального стандарту.

22. Морально-правові колізії у правозастосовній діяльності та шляхи їхнього вирішення на основі етичного аналізу.

23. Порівняльний аналіз національних та міжнародних кодексів академічної етики для правничих шкіл.

24. Етична експертиза юридичних досліджень у контексті захисту прав людини та безпеки суспільства.

25. Аксиологія науки та ієрархія цінностей у професійній діяльності сучасного вченого.

26. Верховенство права як засадничий аксіологічний імператив юридичної науки та практики.

27. Філософські та правові засади регулювання новітніх технологій у контексті біоетики.

28. Баланс між свободою наукової творчості та професійним обов'язком у діяльності дослідника-правника.

29. Проблема істини в юридичній науці: співвідношення формально-логічної та змістовної правди.

30. Методологічний плюралізм у сучасному правознавстві: можливості та ризики еkleктики.

Поданий перелік тем для реферативного опрацювання не є вичерпними, студент може самостійно запропонувати викладачеві тему для опрацювання.

Контрольні роботи

Контрольні роботи виконуються з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання та їх застосування до комплексного вирішення

конкретного фахового завдання. Тематика контрольних робіт укладена відповідно до завдань навчальної дисципліни і пов'язане з практичними потребами юридичного фаху. Вибір варіанту контрольної роботи здійснюється за формулою № варіанту = дата народження студента – 1 (для народжених у перший день місяця – варіант № 1).

Вимоги до оформлення контрольних робіт:

1. Для набору тексту і таблиць необхідно використання редактору Microsoft Word для Windows.

2. Перед набором тексту налаштуйте вказані нижче вказані параметри текстового редактору: поля по 2 см; шрифт Times New Roman, розмір – 14; міжрядковий інтервал – 1; вирівнювання за шириною; абзацний відступ 1,25 см; орієнтація листа – книжна.

3. Оформлення посилань на інформаційні джерела. Під час роботи з різними джерелами науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, оскільки найменше скорочення може спотворити зміст, викладений автором. Посилання в тексті на джерела наводять у квадратних дужках із зазначенням джерела та сторінки. Перша цифра у квадратних дужках відповідає номеру джерела у списку використаних джерел, друга – номеру сторінки (наприклад, [32, с. 85]).

Наприкінці контрольної роботи наводиться *список використаних джерел*. Під час складання списку використаних джерел необхідно дотримуватися національного стандарту Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015. Він прийнятий для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації.

Варіант 1

1. *Світогляд як суспільний феномен: поняття, структура та основні функції.*

2. *Спеціалізація та емпірична обмеженість предметної сфери науки у порівнянні з філософією.*

3. *Етичні дилеми новітніх технологій (штучний інтелект) та необхідність їх правового регулювання.*

4. *Поняття та види порушень академічної доброчесності: плагіат, фабрикація, фальсифікація.*

Варіант 2

1. Специфіка філософського світогляду: раціональність, критичність та теоретична оформленість.
2. Проблема демаркації: критерії, що відрізняють науку від псевдонауки.
3. Наука як соціокультурний феномен: поняття соціокультурної детермінації знання.
4. Аксиологія науки: співвідношення пізнавальних та непізнавальних цінностей.

Варіант 3

1. Науковий світогляд та його ключові ознаки (системність, доказовість, об'єктивність).
2. Завдання філософії щодо науки: методологічна, інтегративна та аксіологічна функції.
3. Соціальна структура науки: роль наукового співтовариства та наукових шкіл.
4. Спільні та відмінні риси права і моралі. Право як мінімальний моральний стандарт.

Варіант 4

1. Роль філософії у формуванні категоріального апарату правової науки (категорії «справедливість», «свобода»).
2. Філософія науки як спеціалізована галузь знання: предмет та рефлексія над наукою.
3. Вплив історичних епох на формування наукових парадигм (класична, некласична, постнекласична наука).
4. Інституціоналізація науки: наукові установи, ЗВО та академії як складові соціального інституту.

Варіант 5

1. Проблема об'єктивності наукового знання у дискусіях позитивістів та постпозитивістів.
2. Пізнавальна (евристична) та прогностична функції науки.
3. Вплив ідеологічних чинників на вибір напрямів юридичних досліджень.
4. Деонтологічна етика І. Канта: категоричний імператив та поняття обов'язку.

Варіант 6

1. Роль феноменології та герменевтики у методології сучасного дисертаційного дослідження з права.

2. Порівняльний аналіз предмета філософії та предмета науки: універсальність проти спеціалізації.

3. Соціальна відповідальність вченого та інженера в умовах технологічного прогресу.

4. Система наукового цитування: роль наукових публікацій та етичні аспекти метрик.

Варіант 7

1. Історичні типи світогляду (міфологічний, релігійний) та їхня еволюція.

2. Методологічна функція філософії: діалектика, метафізика та синергетика в науці.

3. Наука і цінності: проблема ціннісної нейтральності наукового знання.

4. Поняття морального вибору та відповідальності суб'єкта в структурі моралі.

Варіант 8

1. Функція філософії як «методології методологій» у контексті юридичних наук.

2. Аксіологічна функція філософії у визначенні ціннісних орієнтирів наукової діяльності.

3. Біоетика як етична дилема сучасності та її відображення у правовому полі.

4. Етичні ідеали та норми, що регулюють діяльність наукового співтовариства.

Варіант 9

1. Співвідношення філософського та наукового пізнання: ключові відмінності.

2. Практично-перетворююча та соціальна функції науки.

3. Поняття наукової парадигми та її трансформація у правовій доктрині.

4. Класичні етичні теорії: консеквенціалізм (утилітаризм) та критерій корисності.

Варіант 10

1. Проблема ціннісної нейтральності правової науки: можливості та обмеження.
2. Наука як система знань: емпіричний, теоретичний та метатеоретичний рівні.
3. Взаємозв'язок науки і технології: технологічне знання як соціально-детермінований продукт.
4. Кодекси академічної етики: національний та міжнародний досвід для правників.

Варіант 11

1. Світоглядні засади категорії «відповідальність» у філософії та юриспруденції.
2. Філософія як рефлексія над наукою: основні завдання та підходи.
3. Роль інституціоналізації науки у розвитку сучасної юридичної думки.
4. Проблема морально-правових колізій та шляхи їхнього вирішення.

Варіант 12

1. Специфіка наукового знання: ідеал науковості, емпіризм та раціональність.
2. Співвідношення філософського та спеціально-наукового знання в дисертаційній роботі.
3. Етичні норми наукової спільноти як чинник стримування антинаукових тенденцій.
4. Етична експертиза наукових досліджень, що стосуються прав людини.

Варіант 13

1. Еволюція світогляду від міфу до логосу та наукового раціоналізму.
2. Роль синергетики у формуванні сучасної наукової картини світу.
3. Проблеми соціальної відповідальності вченого-правника перед суспільством.
4. Академічна доброчесність: методи запобігання самоплагіату та конфлікту інтересів.

Варіант 14

1. Філософська герменевтика як інструмент інтерпретації правових норм.
2. Поняття науки як соціокультурного феномену: предмет філософії науки.
3. Динаміка наукового знання: процеси зростання, спростування та трансформації теорій.
4. Цінності Р. Мертон (етос науки) та їхня сучасна інтерпретація.

Варіант 15

1. Поняття об'єктивності в праві: філософсько-методологічний аспект.
2. Функція інтеграції знань: як філософія об'єднує розрізнені наукові факти.
3. Штучний інтелект у правовій сфері: філософські ризики та етичні бар'єри.
4. Моральна, юридична та соціальна відповідальність вченого.

Варіант 16

1. Структура світогляду: переконання, цінності, знання та ідеали.
2. Критерії науковості: перевірюваність (верифікація) та фальсифікація.
3. Вплив політичних чинників на інтерпретацію результатів юридичних досліджень.
4. Роль моралі у функціонуванні демократичного суспільства.

Варіант 17

1. Специфіка категоріального апарату права в контексті філософської рефлексії.
2. Наука як особливий вид пізнавальної діяльності: суб'єкти та об'єкти.
3. Поняття «наукової школи» в юридичній науці: етичні та професійні виміри.
4. Предмет та завдання етики науки: відмінність від загальної етики.

Варіант 18

1. Філософія як «методологія методологій» у структурі наукового пошуку.
2. Прогностична функція науки у сфері державотворення та правотворчості.
3. Соціокультурна детермінація технологічного знання.
4. Застосування етичних принципів у правозастосовній діяльності.

Варіант 19

1. Науковий метод: поєднання емпіричного та раціонального рівнів пізнання.
2. Співвідношення універсальності філософських питань та конкретності наукових задач.
3. Конституційні та законодавчі засади наукової діяльності в Україні.
4. Етика наукових публікацій та роль незалежного наукового рецензування (peer review).

Варіант 20

1. Феноменологічний підхід у дослідженні правової реальності.
2. Формування цілісної картини світу як інтегративна функція філософії.
3. Етичні принципи наукової спільноти в умовах комерціалізації науки.
4. Аксіологічні основи юридичної науки: справедливість та верховенство права.

Варіант 21

1. Світоглядні функції філософії у професійній підготовці дослідника.
2. Проблема демаркації у соціально-гуманітарних науках.
3. Трансформація наукових парадигм у постнекласичній науці.
4. Моральний обов'язок вченого у процесі пошуку істини.

Варіант 22

1. Співвідношення віри та знання в історичних типах світогляду.
2. Теорія як вища форма організації наукового знання.
3. Соціальний інститут науки: взаємодія держави та наукової спільноти.

4. Професійна етика правника-науковця: виклики сучасності.

Варіант 23

1. Критерії об'єктивності та верифікації в юридичних науках.

2. Аксиологічна функція філософії щодо науково-технічного прогресу.

3. Вплив глобалізації на соціокультурну детермінацію правового знання.

4. Академічна доброчесність: запобігання фабрикації та фальсифікації даних.

Варіант 24

1. Категорія «свобода» як філософське підґрунтя прав людини.

2. Методологічна роль діалектики у юридичних дослідженнях.

3. Наука як система: взаємозв'язок фактів, законів та гіпотез.

4. Роль наукових комітетів та етичних рад у контролі за якістю досліджень.

Варіант 25

1. Раціональність та критичність як атрибути філософського мислення.

2. Гносеологічний вимір науки: від емпіричного факту до теоретичного узагальнення.

3. Проблеми етики в експериментальних дослідженнях: правовий аспект.

4. Морально-правові імперативи у процесі формування правових доктрин.

Варіант 26

1. Функції світогляду в житті особистості та суспільства.

2. Специфіка філософії науки як «рефлексії другого порядку».

3. Інституціоналізація юридичної науки в незалежній Україні.

4. Предмет, завдання та основні категорії етики: добро, зло, обов'язок.

Варіант 27

1. Специфіка наукового світогляду в епоху цифрових комунікацій.

2. Проблема істини в науці: об'єктивність проти суб'єктивізму інтерпретації.

3. Наукове співтовариство як суб'єкт експертної діяльності в праві.

4. Аксіологічний підхід у моралі та його значення для правової системи.

Варіант 28

1. Роль філософських категорій у побудові теорії держави і права.

2. Синергетична парадигма в аналізі правових систем.

3. Етичні дилеми використання біотехнологій: роль права у встановленні меж.

4. Види відповідальності вченого за порушення академічних стандартів.

Варіант 29

1. Герменевтичне коло та його значення для юридичної практики.

2. Генезис науки: від античних передформ до сучасної "великої науки" (Big Science).

3. Наукові публікації як засіб комунікації та інструмент визнання вченого.

4. Морально-правові колізії в умовах воєнного стану: етичний аналіз.

Варіант 30

1. Філософський аналіз категорії «справедливість» як основи правосвідомості.

2. Критерії науковості та проблема псевдонауки у юриспруденції.

3. Технологічне знання як об'єкт правового регулювання: етичні засади.

4. Ціннісні орієнтири правових досліджень: права людини та верховенство права.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Дзьобань О. П. Філософія науки : підручник / ДНУ «Ін-т інформації, безпеки і права Нац. академії прав. наук України». Київ; Одеса : Фенікс, 2024. 516 с.
2. Етика та естетика : навчальний посібник / За ред. В. Л. Петрушенка. Львів : Видавництво “Новий світ – 2000”, 2020. 304 с.
3. Кравченко В. П., Задорожня Л. М. Етика професійних комунікацій : навчальний посібник. У двох частинах. Частина І: теорія. Кропивницький. 2022. 174 с.
4. Максюта М. Є. Соколова О. М. Філософія науки: гуманітарно-педагогічний синтез. Київ : Гельветика, 2023. 316 с.
5. Петрук Н. К., Гапченко О. В. Філософія науки. Хмельницький : ХНУ, 2025. 266 с.
6. Прищак М. Д., Лесько О. Й. Етика та психологія ділових відносин : навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця : ВНТУ, 2023. 246 с.

Допоміжна література:

7. Габович О., Кузнецов В. Філософія наукових теорій. Нарис перший: назви та реалії : монографія / Національна академія наук України, Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди. Київ : Наукова думка, 2023. 530 с.
8. Добронравова І. С. Практична філософія науки : зб. наук. пр. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Суми : Університетська книга, 2017. 351 с.
9. Етика та естетика : навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів : ПП «Арал», 2018. 204 с.
10. Петрук Н. К., Гапченко О. В., Левченко А. В. Філософія науки : навч. посіб. Хмельницький : ХНУ, 2018. 271 с.
11. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки: навч. посіб. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2016. 184 с.
12. Сіверс В. Філософія творчості : підручник. НАКККіМ. Київ, 2023.

13. Філософія науки : курс лекцій з вивчення дисципліни для здобувачів III рівня вищої освіти «доктори філософії» спеціальності 204 «ТВППТ» денної та заочної форми навчання. Одеса : ОДАУ, 2019. 156 с.

14. Філософія науки : підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової. Київ : ВПЦ"Київський університет", 2018. 255 с.

15. Філософія науки : навчальний посібник / О. М. Кузь, В. Ф. Чешко. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.

16. Філософія науки : підручник / О. П. Сидоренко, С. С. Корлюк, О. А. Коваленко, Т. В. Розова та ін.; за ред. О. П. Сидоренка Одеса, 2020. 230 с.

17. Філософія сучасної науки і техніки : підручник / Едуард Семенюк, Володимир Мельник. Вид. 3-тє, випр. та допов. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 364 с.

18. Ханстантинов В. О. Філософія науки : курс лекцій Миколаїв : МНАУ, 2017. 188с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

2. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

3. Сайт Інституту філософії ім. Г. Сковороди. URL: <http://w.w.w.filosof.com/ua/>

4. Українська електронна бібліотека. URL: <http://w.w.w.biblioteka.org.ua>

5. Цифрові юристи. Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/digital-lawyers>